Biztonság a poszthegemoniális világrend időszakában

Zürich, 2025.04.08.

Tálas Péter
NKE John Lukacs Intézet

Az előadás vázlata

- *A világrendről és az átmeneti korszakokról*
- *Mire keressünk a válaszokat?*
- *A főbb stratégiai folyamatokról.*
- *Mi a tétje ezeknek a folyamatoknak?*
- *Kik a főszereplők és mik a céljaik?*
- *A poszt-hegemoniális világrend konfliktusairól*

A világrend = szabály- + intézményrendszer + világgazdaság

Sokak által elfogadott szabályrendszer kialakításának képessége

A szabályrendszer betartatásához szükséges kényszerítő erő birtoklása

Hatalmi képességek: demográfiai, gazdasági, katonai, diplomáciai, modellérték

Átmeneti időszak	Fő esemény	Létrejövő világrend
1913 – 1920	I. Világháború	Multipoláris világrend (USA, SZU, európai nagyhatalmak, Japán)
1938 – 1947	II. világháború	Bipoláris világrend (USA/NATO vs. SZU/VSZ)
1988 – 1994	Délszláv háborúk Öbölháború	Unipoláris világrend (USA)
2018 – ????	Orosz–ukrán háború	(Neo)multipoláris vagy (neo)bipoláris világrend (Pólusképző nagyhatalom + érdekszféra)

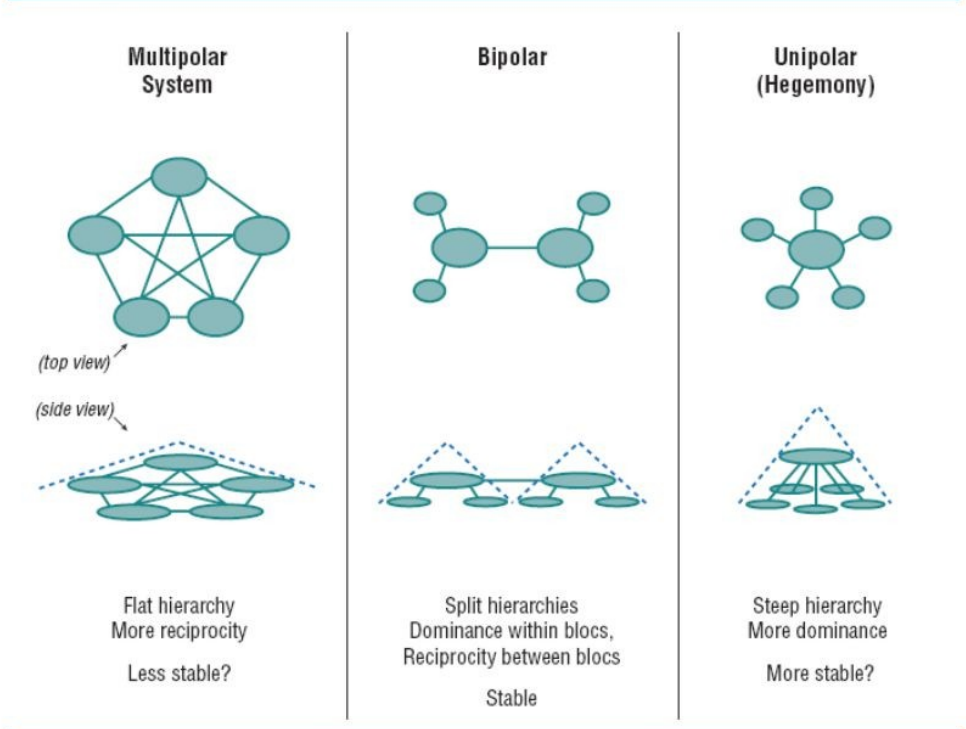
Multipolar System
Bipolar
Unipolar (Hegemony)
(top view)
(side view)
Flat hierarchy
More reciprocity
Less stable?
Split hierarchies
Dominance within blocs,
Reciprocity between blocs
Stable
Steep hierarchy
More dominance
More stable?

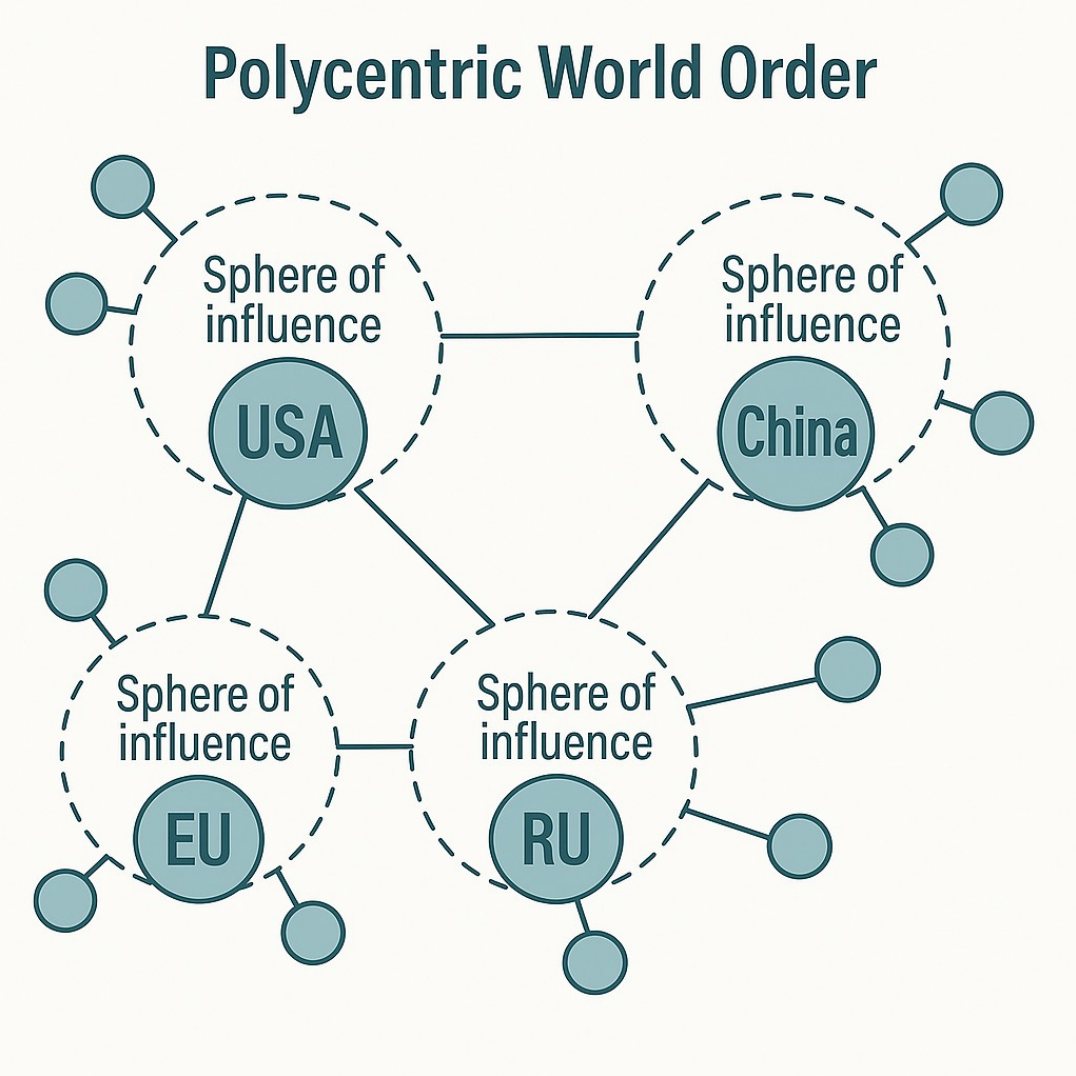
Polycentric World Order
Sphere of influence
USA
Sphere of influence
China
Sphere of influence
EU
Sphere of influence
RU

Mire keressük a választ?

- *Milyen stratégiai folyamatok játszódnak le?*
- *A folyamatoknak mi a tétje?*
- *Kik a főszereplők és milyen céljaik vannak?*
- *Nekünk mit kell figyelnünk, hogy megértsük a változás irányát?*

Milyen stratégiai folyamatok játszódnak le?

- *A korábbi világrend szabályait meghatározó hegemón (USA) és szövetségesei (NATO, EU) hatalmi képességei gyengülnek;*
- *A hegemón nem tudja vagy nem akarja fenntartani a korábbi világrendet;*
- *Megjelennek a status quo-t megkérdőjelezők, és vitatják a világrendet és szabályait;*
- *Vita arról, hogy a fenti folyamatok csökkentik-e vagy sem a globalizáció mértékét?*
- *A globális kihívások – pl. klímaváltozás – fennmaradnak.*

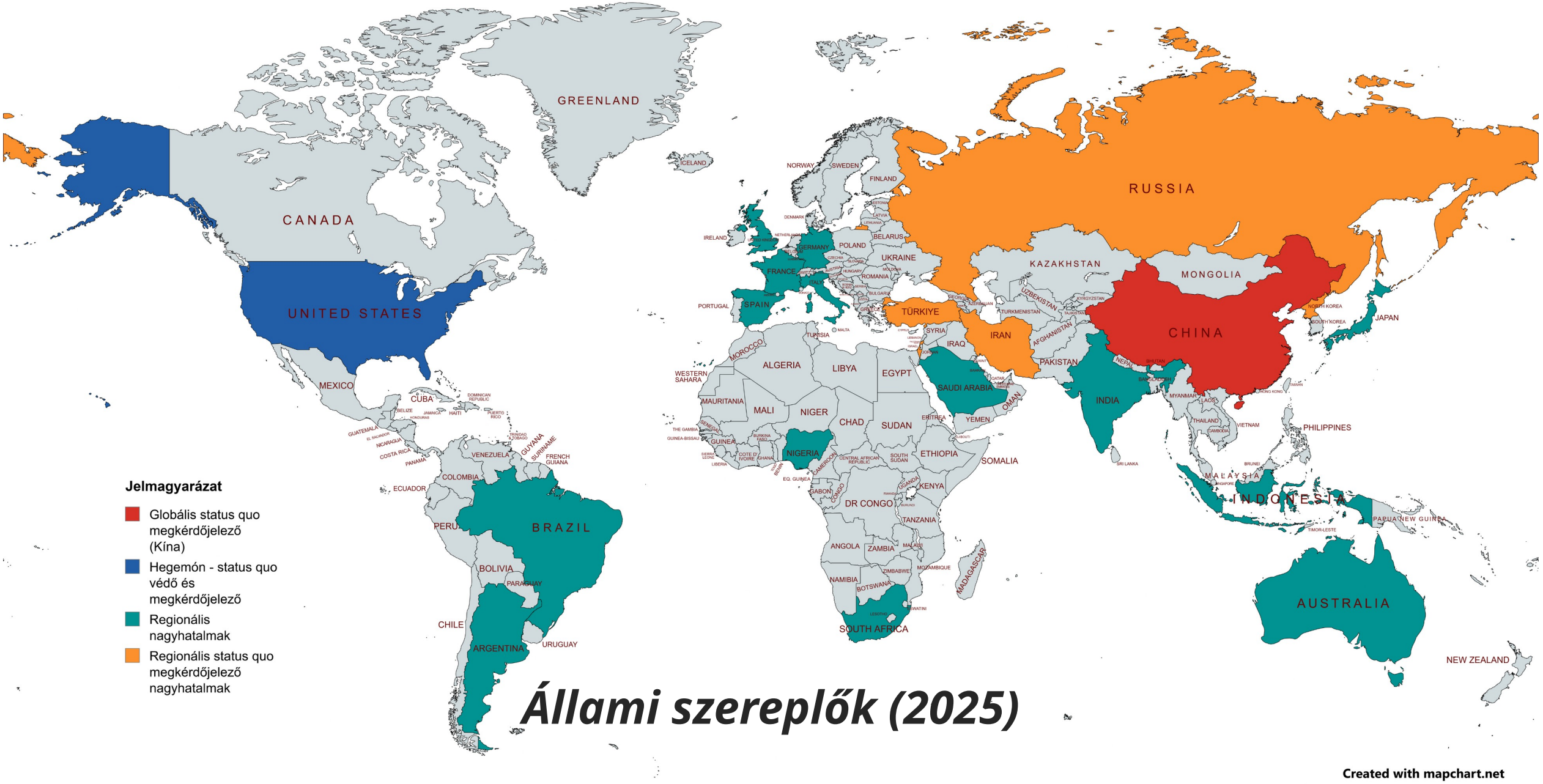

Állami szereplők (2025)

Amikor a hegemón nem tudja vagy nem akarja fenntartani a világrendet

- ***Status quo védő szerep***
- ***Iraki kivonulás (2011)***
- ***Afganisztáni kivonulás (2021)***
- ***Szíriai kivonulás (2018)***
- ***Vám- és kereskedelmi háború (2018)***

- ***Status quo megkérdőjelező szerep***
- ***Párizsi klímaegyezmény kilépés (2017,2025)***
- ***UNHRC kilépés (2018, 2025)***
- ***UNESCO (2018, 2025)***
- ***WHO kilépés (2020,2025)***
- ***Grönland megvásárlás (2019, 2025)***
- ***Kanada (2025)***
- ***Panama csatorna vissza (2025)***
- ***Gáza kitelepítés (2025)***

RUSSIA
KAZAKHSTAN
MONGOLIA
CHINA
TURKEY
IRAN
INDIA
ALGERIA
LIBYA
EGYPT
SAUDI-ARABIA
MALI
NIGER
CHAD
SUDAN
NIGERIA
ETHIOPIA
CONGO
BRAZIL
BOLIVIA
ARGENTINA
SOUTH AFRICA
AUSTRALIA
GULF OF
AMERICA

Donald Trump totális támadása a világrend ellen

- *Trump megkérdőjelezi*
- *a világrend szabályrendszerét – pl. Golan fennsík, gázai kitelepítés*
- *a világrend intézményrendszerét – kilépések az intézményekből (pl WHO, UNHRC)*
- *a világrend alapjául szolgáló világgazdaságot – vámháború*
- *Az USA korábbi szövetségi rendszerét – érdekszféraként tekint rá*

Státus quo megkérdőjelező hatalmak vitatják a világrendet és a szabályait

- ***Oroszország***
  - *Grúz-orosz háború (2008)*
  - *Orosz-ukrán konfliktus (2014-től)*
  - *Orosz-ukrán háború (2022-től)*

- ***Irán***
  - *Közel-keleti nagyhatalom (2005-től)*
  - *Proxi-háborúk (Hamasz, Hezbollah, hútik)*

- ***Kína***

  Mesterséges szigetépítés (2013-tól)

- ***Törökország***
  - *Karabahi háború (2020, 2024)*

- ***Izrael***
  - *Gázai háború (2023-tól)*
  - *Libanoni háború (2024-től)*
  - *Szíria (2024)*

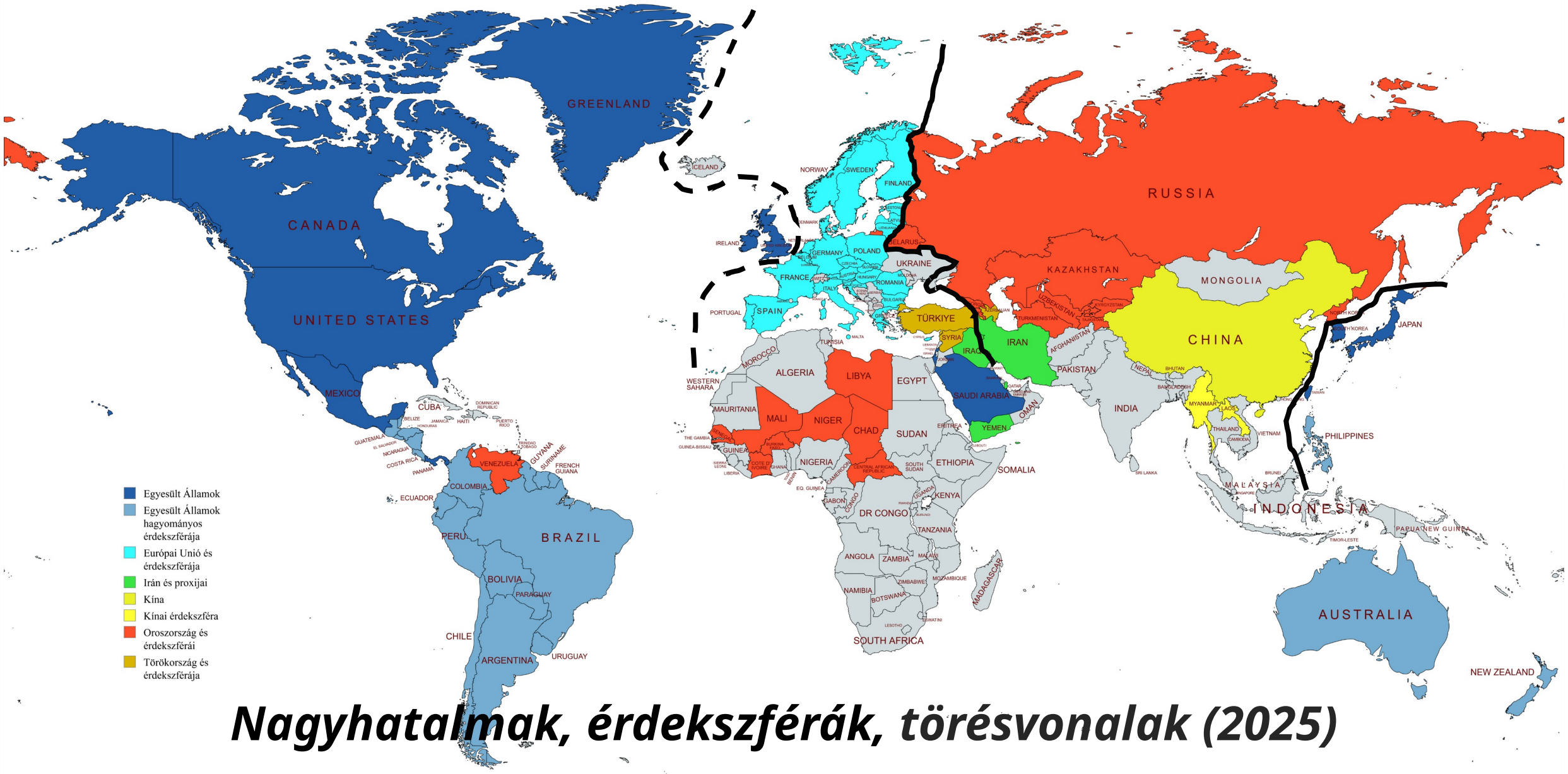

Nagyhatalmak, érdekszférák, törésvonalak (2025)

Created with mapchart.net

Mi a tétje ezeknek a folyamatoknak?

- *Mennyi marad fenn az amerikai szabályok szerint működő korábbi világrendből és az arra alapuló világgazdaságból?*
- *Ahol nem marad fenn ott mi lesz: milyen szabály- és intézményrendszer jön létre?*
- *Milyen lesz a viszony a fennmaradó és az újonnan létrejövő rendszer között (blokkosodás, de-globalizáció)?*

Kik a főszereplők és mik a céljaik?

- ***Status quo védők** – USA szövetségesei*
- ***Status quo megkérdőjelezők** – Kína, Oroszország, Irán, (Trump)*
- ***Nem állami szereplők** – közösségi platformok, multinacionális vállalatok, fegyveres csoportok*

US overseas military footprint

The US has:

742 military bases*

in **82 countries and territories**

bilateral military agreements with

179 countries

226,762 civil-military personnel deployed**

in **176 countries and territories** aside from the 2.6 million stationed in the US

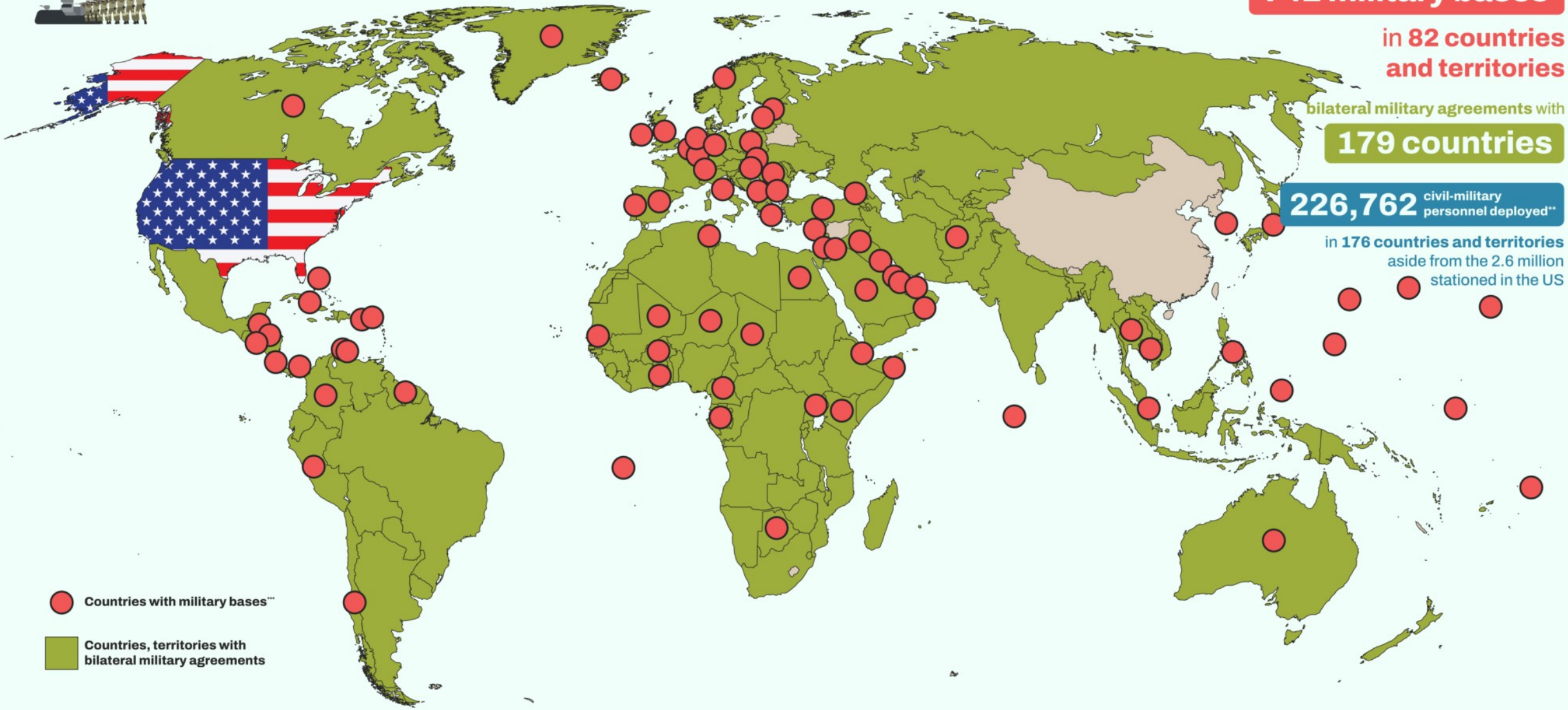

* Military bases include, but are not limited to: main operating bases, installations, facilities, outposts, training camps, launchpads, dockyards, armories, and/or arsenals.
** Civil-military personnel include active US military personnel, reservists, National Guards and US Department of Defense civilian personnel.
*** Positions indicate countries with bases, not locations of bases.

SOURCES: David Vine, "Lists of US Military Bases Abroad, 1776-2021", American University Digital Research Archive, 2021; Defense Manpower Data Center, Office of the Secretary of Defense, US Department of Defense, as of December 2023; and US Department of State Treaties in Force, as of January 2023

beacons.ai/ibonfoundation ibon.org

IBON PEOPLE ECONOMICS

Russia's overseas military footprint

Russia has:

at least

52 military bases*

in **12 countries**

* Military bases include, but are not limited to: main operating bases, installations, facilities, outposts, training camps, launchpads, dockyards, armories, and/or arsenals.
** Positions indicate countries with bases, not locations of bases.

SOURCE: Gregorian Foundation For Strategic and International Studies

beacons.ai/ibonfoundation ibon.org

IBON PEOPLE ECONOMICS

China's overseas military footprint

China* has:

29 military bases**

in **3 countries*****
and **27 islands**

* The political status of Taiwan as a sovereign state is disputed.
** Military bases include, but are not limited to: main operating bases, installations, facilities, outposts, training camps, launchpads, dockyards, armories, and/or arsenals.
*** There are Chinese facilities in the South China Sea that are in the West Philippine Sea within the Philippines' exclusive economic zone and in the Kalayaan Island Group considered part of Philippine territory.
**** Positions indicate countries with bases, not locations of bases.

SOURCES: Asia Maritime Transparency Initiative, The World Factbook - Central Intelligence Agency, US Office of the Director of National Intelligence, IBON compilation from various news reports

beacons.ai/ibonfoundation ibon.org

IBON PEOPLE ECONOMICS

Kik a főszereplők és mik a céljaik?

- ***Status quo védők** – USA szövetségesei*
  - *NATO: az amerikai **szabályalapú világrend megőrzése**,*
  - *EU: megőrzés **korrekciókkal**, az **érdekszféra-politika** visszatérésének **megakadályozása***
- ***Status quo megkérdőjelezők** – Kína, Oroszország, Irán (Trump)*
  - *Policentrikus, nem a Nyugat által szabályozott **világrend**, érdekszférákkal*
  - *A **rezsimbiztonság** fontosabb, mint a nemzeti érdek*
  - *Nem akarnak **közvetlen konfrontációt** az USA-val*
- ***Nem állami szereplők** – közösségi platformok, multinacionális vállalatok*

Európa?

- ***lépéskényszerben van, mind belső válságai, mind a biztonsági környezet változása miatt, melyben hagyományos érdekérvényesítő képességeit nem tudja hatékonyan alkalmazni.***
- ***tanul, csak nagyon lassan (reaktív, megosztott, decentralizált).***
- ***fejlődik, de csak válságok hatására („A helyzet rosszabbra fordul, mielőtt javulna”).***
- ***komoly potenciállal rendelkezik, de csak közösen (a belső viták reformokat és megtisztulást szülnek – vagy kudarcot).***
- ***a következő évtizedben egyre inkább egymásra lesznek utalva államai.***
- ***az 1992 óta fejlődő EU KBVP a legtöbb területen kormányközi kompetencia maradt (nem vált közösségi politikává).***

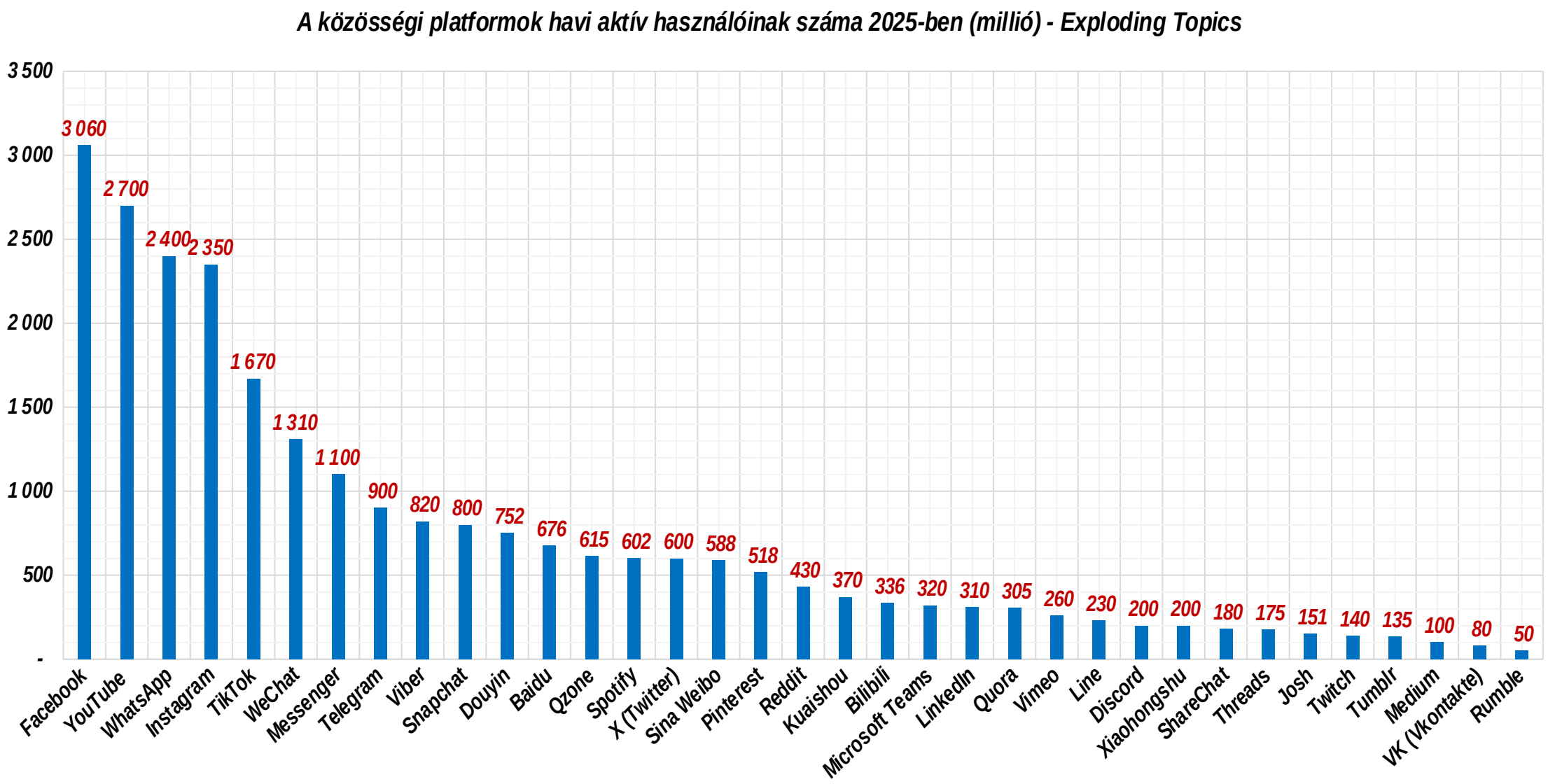
A közösségi platformok havi aktív használóinak száma 2025-ben (millió) - Exploding Topics
3 500
3 000
2 500
2 000
1 500
1 000
500
-
3 060
2 700
2 400
2 350
1 670
1 310
1 100
900
820
800
752
676
615
602
600
588
518
430
370
336
320
310
305
260
230
200
200
180
175
151
140
135
100
80
50
Facebook
YouTube
WhatsApp
Instagram
TikTok
WeChat
Messenger
Telegram
Viber
Snapchat
Douyin
Baidu
Qzone
Spotify
X (Twitter)
Sina Weibo
Pinterest
Reddit
Kuaishou
Bilibili
Microsoft Teams
LinkedIn
Quora
Vimeo
Line
Discord
Xiaohongshu
ShareChat
Threads
Josh
Twitch
Tumblr
Medium
VK (Vkontakte)
Rumble

amazon

Államok versus multinacionális vállalatok

(IMF, Fortune Global 500)

- *Pénzügyi erősorrend a kormányzati és a vállalati bevételek alapján (2023):*
  - *Első 50 helyezett között:*

    26 multi vs. 24 állam (218 mrd $)
  - *Első 50 multi közé:*

    50 multi vs. 28 állam (157 mrd $)

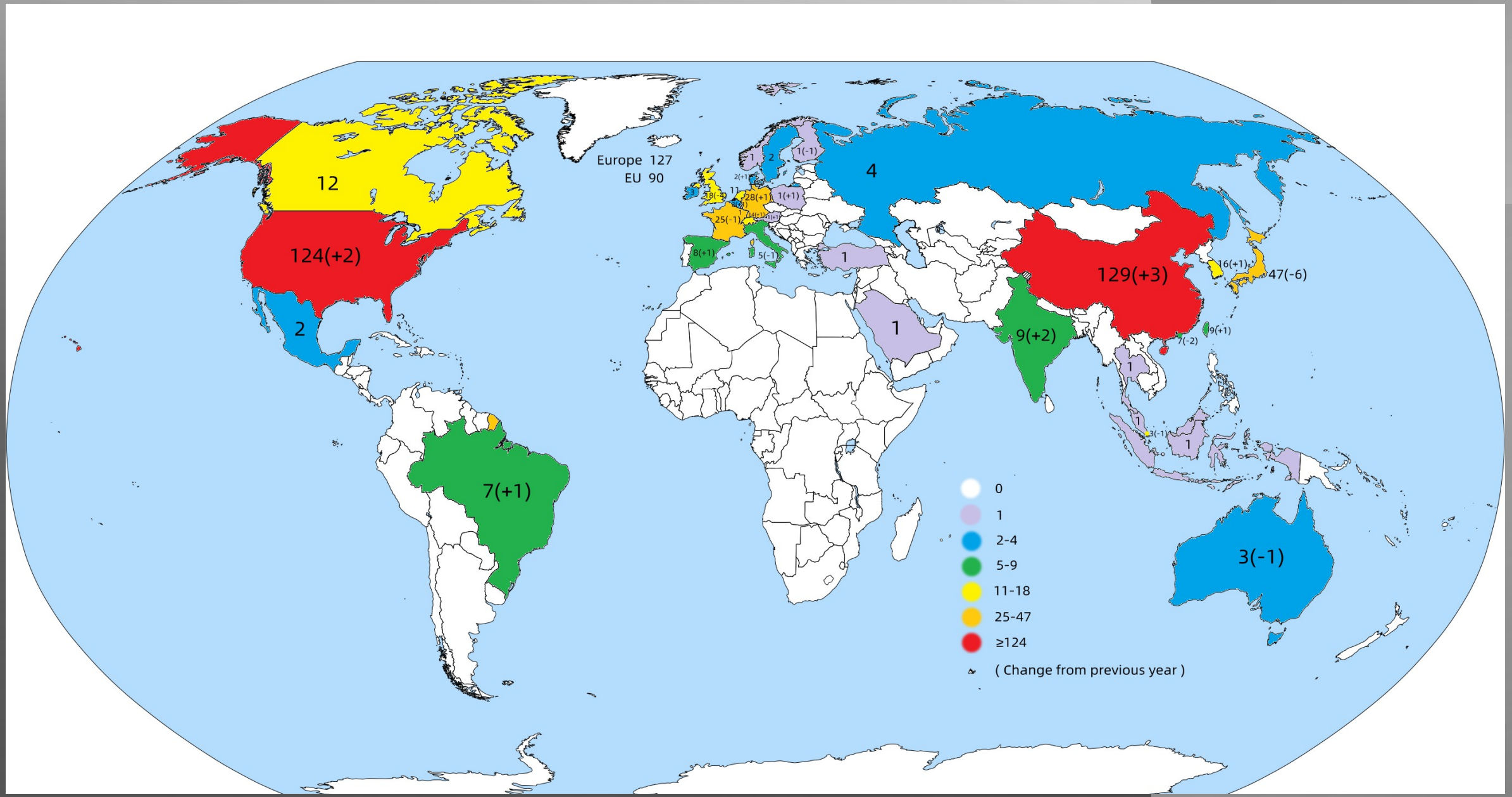
Europe 127
EU 90
12
124(+2)
2
7(+1)
4
1(-1)
1
2
2(+1)
11
28(-4)
28(+1)
1(+1)
25(-1)
14(+1)
1(+1)
8(+1)
5(-1)
1
1
129(+3)
9(+2)
16(+1)
47(-6)
9(+1)
7(-2)
1
1
3(-1)
1
3(-1)
0
1
2-4
5-9
11-18
25-47
≥124
(Change from previous year)

ASIA AND OCEANIA

REVENUES OF GLOBAL 500 COMPANIES, AGGREGATED BY METRO AREAS, IN $ BILLIONS

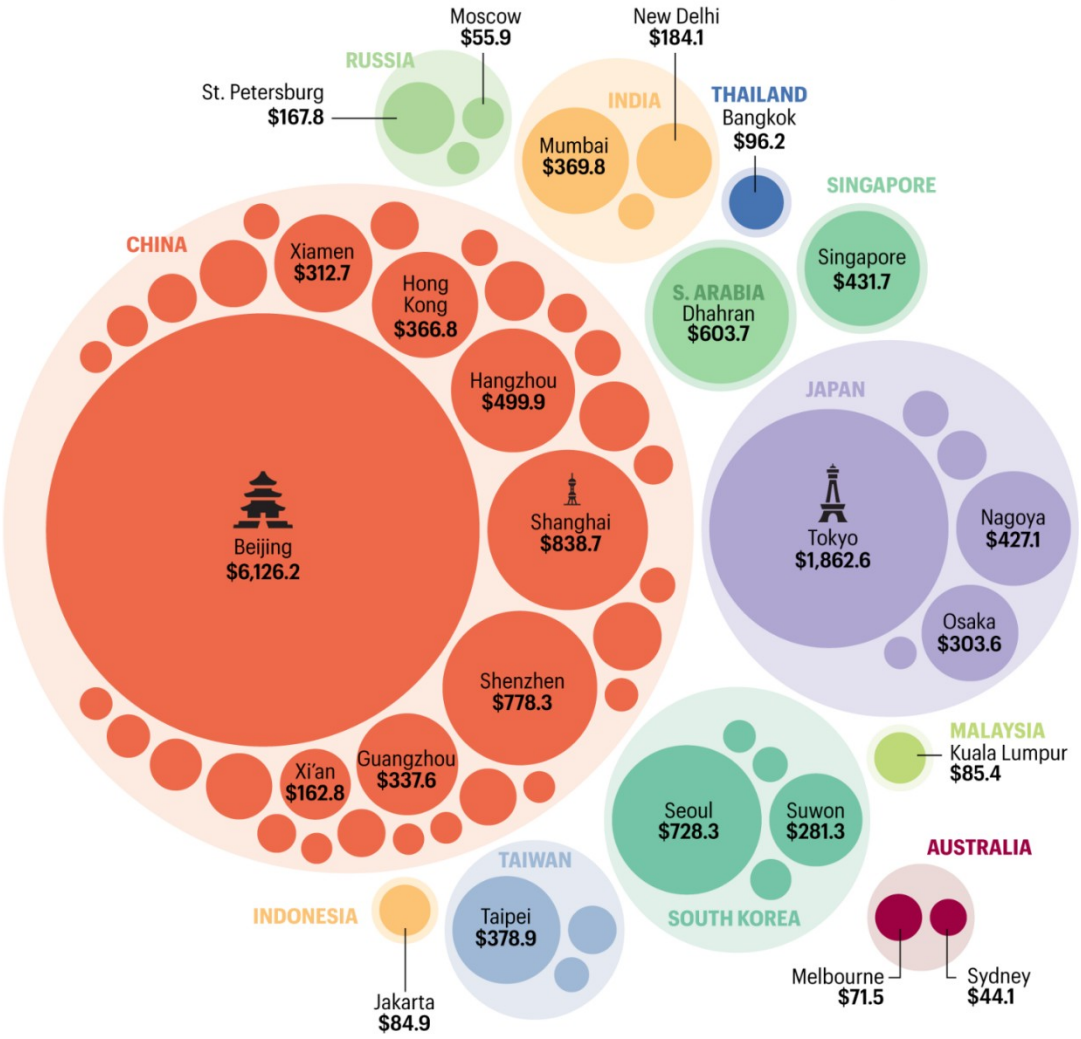

AMERICAS

REVENUES OF GLOBAL 500 COMPANIES, AGGREGATED BY METRO AREAS, IN $ BILLIONS

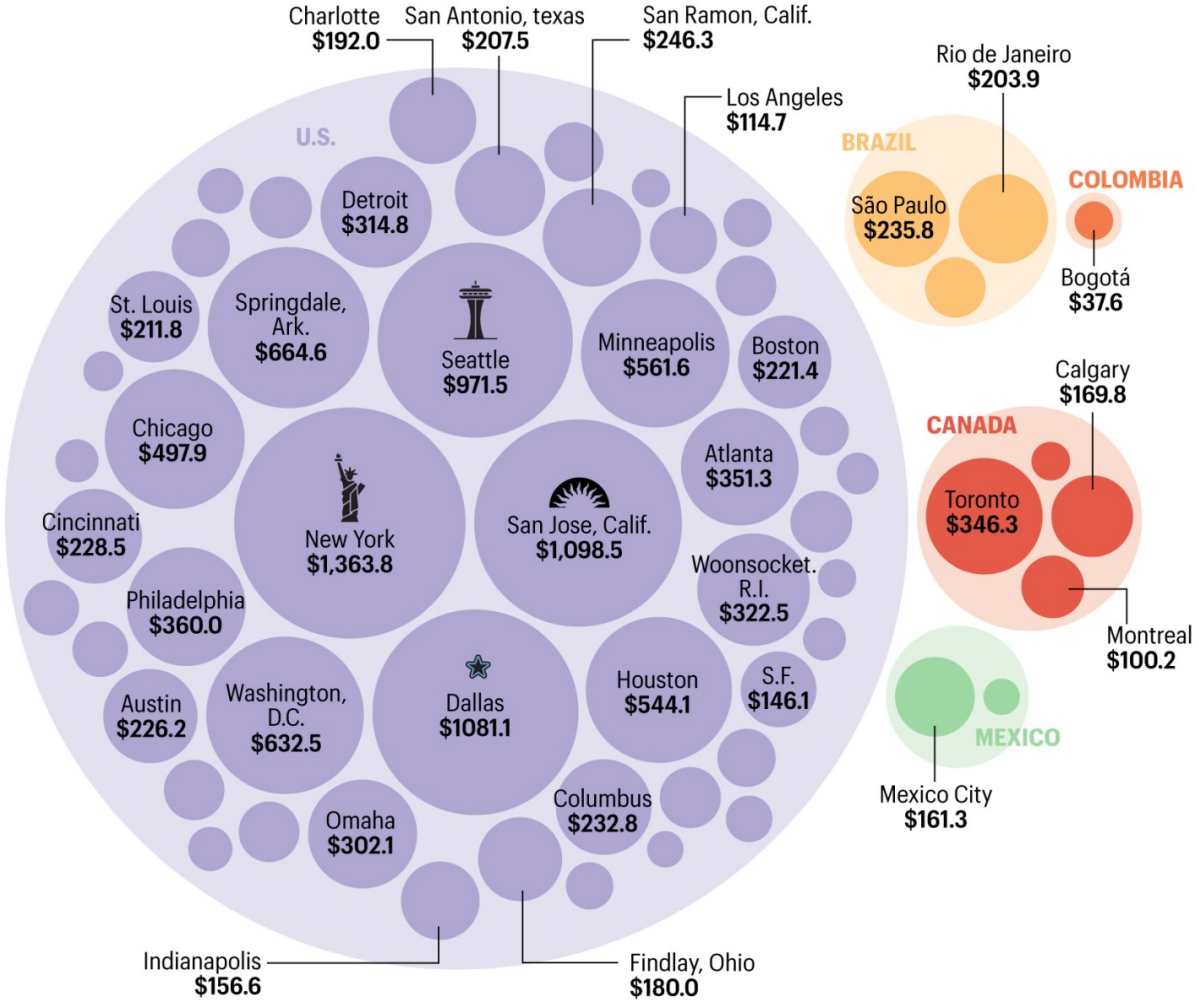

EUROPE

REVENUES OF GLOBAL 500 COMPANIES, AGGREGATED BY METRO AREAS, IN $ BILLIONS

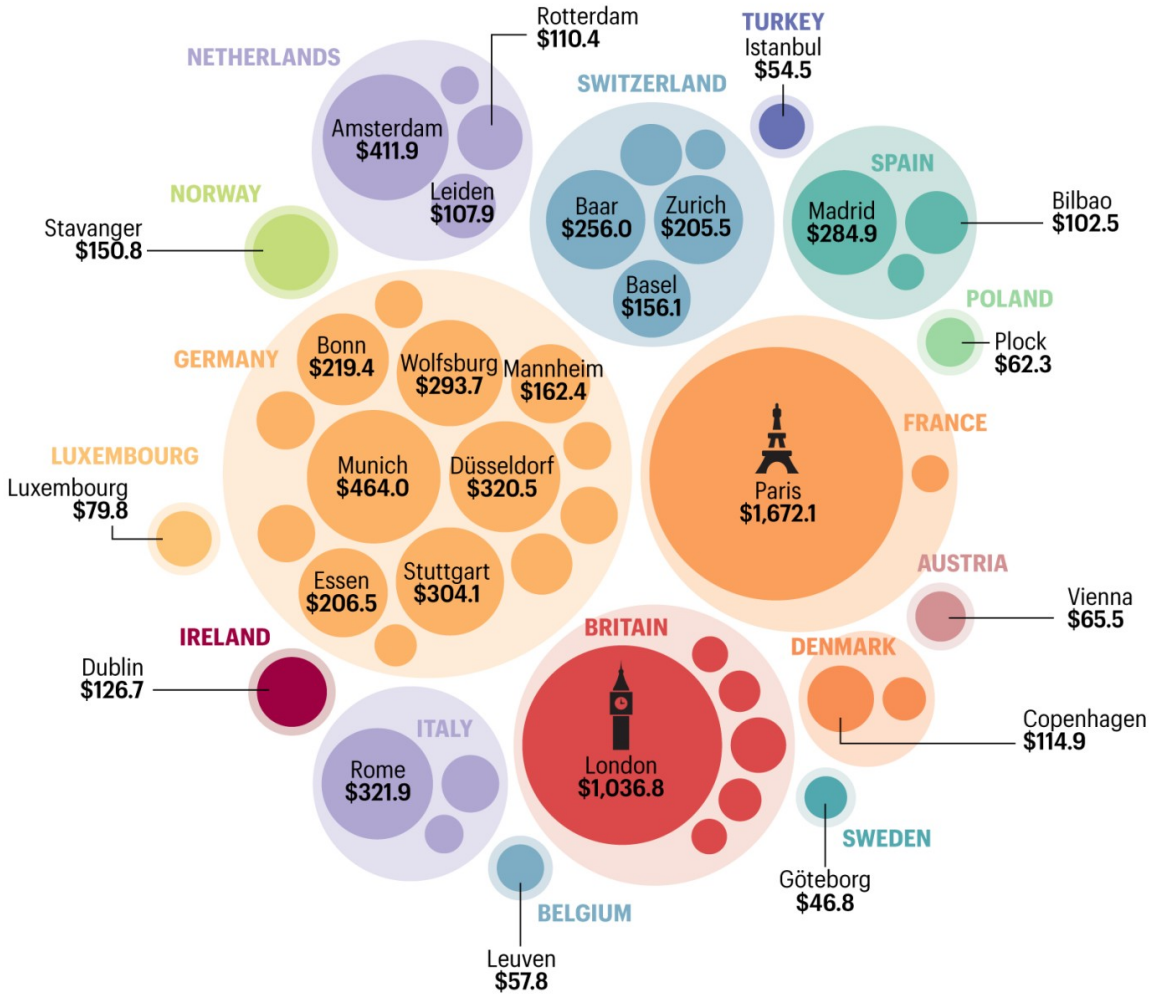

Kik a főszereplők és mik a céljaik?

- ***Status quo védők** – az USA szövetségesei*
  - *NATO: az amerikai **szabályalapú világrend megőrzése**,*
  - *EU: megőrzés **korrekciókkal**, az **érdekszféra-politika** visszatérésének **megakadályozása***
- ***Status quo megkérdőjelezők** – Kína, Oroszország, Irán (Trump)*
  - *Policentrikus, nem a Nyugat által szabályozott **világrend**, érdekszférákkal*
  - *A **rezsimbiztonság** fontosabb, mint a nemzeti érdek*
  - *Nem akarnak **közvetlen konfrontációt** az USA-val*
- ***Nem állami szereplők** – közösségi platformok, multinacionális vállalatok*
  - *Adócsökkentés és a **nyereségmaximalizálás***
  - *A **globalizáció fenntartása***
  - *Fegyveres szervezetek: a status quo elleni támadások **proxi-szereplői***

A poszthegemoniális világrend konfliktusairól

- *E konfliktusok célja általában a bipoláris világrend utáni hatalmi státusz quo és/vagy a nemzetközi szabály/intézményrendszer megváltoztatása.*
- *Befolyási övezet – be- és kilépési lehetőség, kis államok is döntési helyzetben, érdekérvényesítés nem katonai eszközökkel*
- *Érdekszféra övezet – nagyhatalmak döntési helyzetben, érdekérvényesítés akár háborúval is*
- *Szabályokon alapuló nemzetközi rend megkérdőjelezése, szabályok megszegése, új szabályrendszer kezdeményezése*
- *Intézmények elutasítása – kilépés, új intézmény létrehozásának kezdeményezése*

A poszthegemoniális világrend konfliktusairól

- *A státusz quo változtatás különböző módokon és eszközökkel történhet*
- *Gazdasági – pl. vámháború*
- *Diplomáciai – pl. szövetségek felbontása/megkötése*
- *Háború és proxi háború – pl. orosz-ukrán, Izrael-Hamász*
- *Hibrid eszközök – pl. dezinformáció, nem katonai műveletek*

A poszthegemoniális világrend konfliktusairól

- *Több ilyen konfliktusnak is tanúi voltunk… (pl.)*
- *2003-tól – Irán előretörése a Közel-Keleten (Afganisztán, Irak, Jemen)*
- *2008 augusztus – georgiai-orosz háború (Georgia nyugati orientációjának blokkolása)*
- *2011-től – az USA kivonulása/kiszorulása a Közel-Keletről (Irak, Szíria, Afganisztán)*
- *2022-től – az orosz-ukrán háború (Ukrajna nyugati orientációjának blokkolása)*
- *2023. októberétől – Hamász és Izrael háborúja (palesztin kérdés, izraeli-arab megbékélés ellen)*
- *2023. októberétől – Izrael iráni proxik elleni háborúja (Hamasz, Hezbollah, Aszad, jemeni húszik*

A poszthegemoniális világrend konfliktusairól

- *Több ilyen konfliktusnak is tanúi lehetünk… (pl.)*
- *Tajvan*
- *Dél-kínai tenger szigetei*
- *Baltikum*

RUSSIA-UKRAINE WAR

Who controls what in Ukraine?

RUSSIA-UKRAINE WAR

Attack on Russian border region of Kursk

Russian forces have recaptured most settlements in the Kursk region with significant military advances, Russia's TASS news agency reports.

©Mapbox ©OpenStreetMap
Source: Institute for the Study of War | Updated: April 2, 2025 | 09:00 GMT

@AJLabs ALJAZEERA

Israel is fighting on multiple fronts

It has exchanged aerial attacks with Iran and several Iranian-backed groups in the region in recent weeks

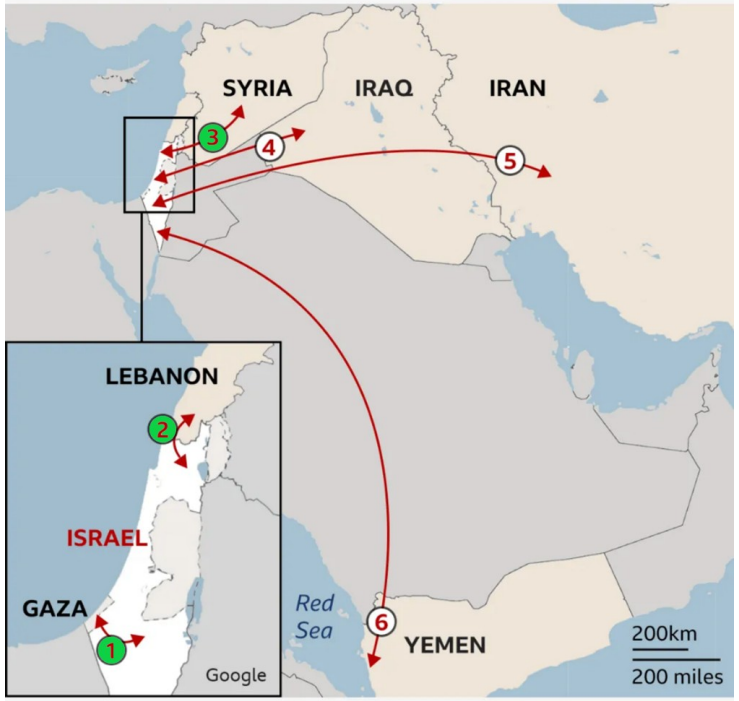

1 Hamas in Gaza
2 Hezbollah in Lebanon
3 Syria and Shia militia
4 Shia militia in Iraq
5 Iran
6 Houthis in Yemen

BBC

Mit érdemes figyelnünk?

- *Mire hajlandó(k) a status quo védők a szabályok betartásának kikényszerítésért?*
- *Megúszható-e a szabályszegés? Van-e büntetés a szabályok megszegéséért, van-e jutalom a szabályok védelméért?*
- *Mi a büntetés a szabályszegésért, s milyen hatása van, illetve mi a jutalom a szabályok védelméért?*
- *Az USA vezette világrendben is hatalomra kerülnek-e a rezsimérdeket képviselő, establishment-ellenes erők (MAGA, AfD, RN stb.)?*

Köszönöm a figyelmet!